

© Arxiu fotogràfic del Consorci del Patrimoni de Sitges

Obres	<i>Cinq-Mars, Don Joan, Don César i De Thou, d'Auguste Poitevin (1819-1873) per als models escultòrics i de Philippe Mourey (1840-1910) per a la realització</i>
Data	Darrer terç del segle XIX
Matèria / Tècnica	Calamina daurada i acer
Mides	107,5 x 45 x 42 cm / 93,3 x 44 x 34,5 cm / 90 x 43 x 35,5 cm / 95,5 x 41,5 x 33,5 cm
Col·lecció	Museu Romàntic Can Llopis, Sitges. Col·lecció Romanticisme, núm. inv. 127-130
Descripció i context històric	

A l'ombra de la gran escultura monumental i de les obres de concurs, allò que podem entendre com a "escultures de saló" o d'ús domèstic ens trasllada a un art decoratiu que era imprescindible a qualsevol casa burgesa o aristocràtica d'un cert nivell a l'Europa de la segona meitat del segle XIX. Ens referim a escultures realitzades generalment en bronze o d'altres metalls, que solien tenir una mida entre petita i mitjana (majoritàriament, entre 40 cm i 1 metre) i que es col·locaven sobre peanyes de diferents tipus. Amb la seva presència completaven l'enfarfegament ornamental dels interiors i la iconografia dels temes representats complia el sentiment idíl·lic i teatral del Romanticisme tardà, tan enamorat de l'historicisme. A diferència de la gran presència d'arguments religiosos en segles anteriors, aquestes obres de tres dimensions abordaven temes molt més variats.

Molt sovint es tractava de reduccions de peces de grans escultors que havien triomfat en certàmens nacionals, fetes amb mides més manejables per fonedors experts. Des de França es produïren figures d'acabats perfectes, que van prestigiar la tasca de manufactures justament famoses com Barbedienne o Susse Frères i que van ser exportades arreu. Tan aviat es recreaven peces d'aquell tipus, com models reduïts d'obres clàssiques, com d'altres de nova creació, ideades per complir amb el seu destí ornamental. Moltes d'aquestes, com les que ens ocupen, eren d'escultors especialitzats. Aquesta tradició, tant en bronze com en terracota, es remuntaria a la Itàlia

del Manierisme i a la França del XVIII amb el famós escultor Clodion, i continuà després del 1900 en bronze i calamina i, especialment amb les famoses figures criselefantines, que incorporaven ivori al metall.

Les quatre figures tenen el segell estampat en el motlle de Philippe Mourey, professional dels metalls gairebé desconegut en l'actualitat, que feia adaptacions d'escultures, de grans rellotges i de guarnicions. Deuria de ser productor i fonedor, i se sap d'ell especialment perquè col·laborava amb els prestigiosos rellotgers Japy Frères. Sovint treballava amb calamina, que és un aliatge amb base de zinc que es pintava o rebia una patina semblant al bronze o a d'altres metalls, i que es va fer molt popular per ser més econòmica (encara que és més fràgil si rep cops). Un cert contrasentit és que aquestes siguin de matèria més humil, però que vagin daurades amb or, que era un sistema lògicament més costós. L'autor dels models escultòrics va ser Auguste Poitevin (alumne del gran François Rude, qui va fer els relleus de l'Arc de Triomf de París). Poitevin era especialista en aquest tipus de peces de saló i dominava molt bé el realisme acadèmic requerit. Coneixem altres modelats d'ell, de concepte similar, amb figures masculines com "Souvenir de Crimée" i "Tête ronde". La signatura de l'escultor és en l'interior de la capa de Don César i han aparegut en el mercat antiquari, com a mínim, tres d'aquests quatre models també signats per ell.

L'eclecticisme de l'època Napoleó III, i en general de la segona meitat del segle XIX, va portar a la creació de figures i grups de caire al·legòric o històric de qualsevol període... gairebé des de la Prehistòria fins a Napoleó I, amb particular interès pels grans noms de la història de França, com els seus monarques o Joana d'Arc, dels que es feren multitud de versions diferents. Sempre es buscava, no només una desitjada fidelitat en els detalls d'època, sinó també un suggeriment poètic, ètic o moral que reforçés l'encant de les obres. En el cas que ens ocupa, els personatges són de caire històric i novel·lesc del segle XVII i en ells s'hi ha volgut reforçar el component heroic i galant. Aquestes connotacions eren part de la historiografia i la literatura romàntiques i es basaven en les idealitzacions, i sovint tòpics, que els autors havien vessat en novel·les, poemes, obres de teatre, òperes o assajos. En moltes escultures no figura el nom i s'ha d'endevinar qui és pels atributs o per l'actitud... En aquest cas, els quatre homes duen el seu nom a la cartel·la del peu, la qual cosa fa que no quedin dubtes de la titularitat assignada. De Thou i Cinq-Mars van ser dos membres destacats de la cort de Lluís XIII de França, mentre que Don César i Don Joan eren els protagonistes de sengles obres de d'Ennery i Pinel, i del famós mite creat per Tirso de Molina i recreat entre d'altres per Molière o Zorrilla. En tots ells destaca el component intrèpid i temerari, encara que una figura com la de Don Joan avui no tindria una consideració massa positiva per la seva dubtosa moralitat.

De fet, el joc d'escultures representa a la perfecció als tipus del gènere anomenat "de capa i espasa", en el que la literatura va crear i recrear a protagonistes que eren herois de caire aristocràtic, aventurers, elegants i descarats, però no bandolers. També podem llegir en dues de les fulles de les espases –aleatòriament col·locat– el clam de l'honor en defensa de "Dieu & Le Roy". L'òpera va donar més popularitat a aquests homes, que van ser portats a

l'escena el 1872 per Jules Massenet en *Don César de Bazan*, i el 1877 en *Cinq-Mars* per Charles Gounod (on també apareix De Thou). No obstant, l'èxit més gran d'un d'aquests galans en el món operístic va ser el de Don Joan, musicat per Mozart en el seu *Don Giovanni* el 1787 i que es va seguir representant durant el segle XIX.

Les quatre obres creen, per tant, un grup decoratiu estèticament ben uniforme però temàticament ben heterogeni, relacionats els personatges en la majoria de casos poc més que per ser tots ells del segle XVII. Henri d'Effiat, Marquès de Cinq-Mars va tenir una trajectòria político-diplomàtica fulgurant, passant de ser favorit del rei Lluís XIII a conspirador que morí executat als 22 anys, a la vegada que François-Auguste de Thou, magistrat i conseller d'Estat, també embolicat en la confabulació. Aquells dos homes reals de tràgic final poc tenen a veure amb els dos tipus de fàbul·lació literaria: César de Bazán, imaginari noble justicier de la cort del rei Carles II d'Espanya i el famós llibertí Don Joan, abastament conegut per les seves aventures. A partir d'aquí, l'escultor i/o el fonedor van agrupar els quatre homes que casen com a grup per la mateixa base amb cartel·la que els agermana i per la posició de gestos amb el joc de capells i espases, creant un ritme marcial i elegant, gairebé de dansa cortesana. De fet, podríem imaginar aquestes actituds i indumentàries en qualsevol teatre o escenari operístic de l'època. Els rostres dels personatges històrics tampoc estan basats en les imatges conservades d'ells i la demostració més gran de la fantasia aplicada a aquest tipus d'escultura és que si canviéssim els noms de les bases entre ells, seguirien tenint la mateixa lògica visual i iconogràfica. Ens demostren en el fons que són una excusa per formar un grup decoratiu de quatre joves ben plantats, justificada així mateix per oferir una anecdòtica recreació del passat... concepció tan del gust de la societat burgesa del segle XIX.

Bibliografia bàsica

KJELLBERG, Pierre. *Les bronzes du XIXe siècle. Dictionnaire des sculpteurs*. Paris: 1987.

Jordi Carreras Barreda, historiador de l'art

Sitges, desembre de 2021

Museu del Cau Ferrat
Museu de Maricel
Museu Romàntic
Palau de Maricel
Can Falç
Fundació Stämpfli

Oficines: carrer Davallada, 12,
3a planta
Edifici Miramar
08870 Sitges
Tel. 93 894 03 64
Fax 93 894 85 29
m.sitges@diba.cat
www.museusdesitges.cat

Ajuntament
de Sitges

Diputació
Barcelona

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura